

Svensk Tidskrift

GRUNDAD 1911. NÄTTIDNING FÖR POLITIK, EKONOMI OCH KULTUR.

START REDAKTION OM SVENSK TIDSKRIFT STIFTELSE ARKIVETQ
FÖRLAGET PRENUMERERA IN ENGLISH

5 SEPTEMBER 2025

Rainer Zitelmann: När avund blir ett politiskt vapen

Avund är den mest underskattade av alla mänskliga känslor, ofta förnekad och dold. Ingen vill erkänna att de är avundsjuka. Istället föredrar de att tro att det är en känsla bara andra upplever. Att erkänna avund innebär att målet för avunden har något eftertraktat - något som den avundsjuka personen inte har. Denna insikt kan väcka obekväma frågor om den avundsjuka personens självkänsla: är personen jag avundas kanske mer intelligent, flitig eller kreativ än jag?

Historiskt sett ansågs avund vara en av de sju dödssynderna. Idag måste avund maskeras för att accepteras, helst omformuleras som en dygd: "Det handlar inte om avund, det handlar om social rättvisa."

Själva idén att avund är destruktivt i sig är ofta omtvistad. Finns det inte en form av "positiv avund" som sporrar människor? Är inte avund en motiverande kraft som driver människor att förbättra sig själva? Förvirringen kring begreppet uppstår ofta från dess vardagliga användning. När jag till exempel säger "Jag avundas dig för att du har ett så vackert hus" menar jag egentligen beundran, inte avund. Äkta avund inspirerar inte till självförbättring, utan syftar snarare till att minska statusen hos den avundade personen. En avundsjuk person strävar inte efter att minska klyftan mellan sig själv och den person han eller hon avundas genom personlig utveckling, utan genom att försämma den andra personens situation. För någon som upplever avund är det tillräckligt tillfredsställande att se målet för sin avund bli mer och mer olycklig.

I sin bok *Reichtum als moralisches Problem (Rikedom som ett moraliskt problem)* efterlyser den tyske filosofen Christian Neuhäuser ett förbud mot rikedom. Han hävdar att ett sådant förbud är motiverat när mänskligheten som helhet blir rikare och en del av samhället proportionellt får mer av ökningen än de som är relativt fattiga, eftersom detta ökar den relativa fattigdomen. Ett sätt att lösa problemet med "relativ fattigdom", föreslår Neuhäuser, är inte att försöka förbättra de fattigas situation utan att ta bort en del av de rikas rikedom.

Enligt den egalitära filosofen skulle en sådan "utjämning" strategi kunna ge betydande fördelar. Även utan att direkt lindra fattigdomen, hävdar han att det skulle vara en prestation i sig att göra rika människor fattigare. Det skulle faktiskt hjälpa, menar han, "om de rika var mindre rika. För då ökar de fattigas möjligheter att delta som jämlika medlemmar i samhället – och att uppfatta sig själva som sådana – avsevärt."

arvidlindmansfond.se

Lindmanfonden utlyser löpande stipendier för skribenter och då särskilt unga skribenter, resestipendier samt bidrag till bokproduktion och utgivning.

Läs mer här.

Han hävdar att det vore helt fel att påstå "att en minskning av de rikas förmögenhet inte skulle ha några positiva effekter, utan bara negativa. Det skulle ha en positiv inverkan på de fattigas värdighet." Neuhäuser säger uttryckligen att hans främsta intresse inte är hur de fattiga kan hjälpas, utan hur moraliskt tvivelaktig rikedom kan avskaffas. Detta är kärnan i avund: den avundsjuka personen är inte främst intresserad av att förbättra situationen för dem som har det sämre, utan av att försämra situationen för den avundade (i detta fall: de rika). Avundsjuka är mindre intresserad av att lindra fattigdom och mer upptagna av att bekämpa ojämlikhet.

Avund har alltid funnits, som sociologen Helmut Schoeck så träffande påpekade. Tidigare försökte dock samhällen att dämpa avunden eftersom den uppfattades som en destruktiv känsla. Men socialisterna har upptäckt hur användbar en känsla och ett kraftfullt verktyg avunden kan vara, och de uppmuntrar, underblåser och instrumentaliserar konsekvent avunden mot de "rika" för att vinna politiska fördelar. Avund har blivit ett politiskt vapen. Och deras strategi visar sig vara särskilt effektiv i samhällen som upprätthåller jämlikhet som ett ideal. I sådana samhällen uppfattas nämligen ojämlikhet som ett tecken på och ett uttryck för orättvisa. Termerna "ojämlikhet" och "orättvisa" används allt oftare som synonymer.

Naturligtvis är avund inte alltid relaterat till rikedom. Alla som på något sätt sticker ut som över genomsnittet kan bli mål för avund. I min roman *2075. Wenn Schönheit zum Verbrechen wird* (2075: När skönhet blev ett brott) gör jag följande tankeexperiment: Vad skulle hända om en politisk rörelse uppstod som inte var intresserad av att ta itu med materiell ojämlikhet utan den påstådda "orättvisan" att vissa människor är mer fysiskt attraktiva än andra?

Det är till exempel uppenbart att vackra kvinnor har större chans att hitta en partner. Forskning om attraktionskraft har visat att vackra människor också har fördelar i sitt yrkesliv. Även i rättssalen behandlas de mer välvilligt än sina mindre

attraktiva kollegor (ordet "ful" anses idag vara tabu och används därför sällan).

Och det är här en egalitär rörelse kommer in och hävdar att "skönhet är orättvist". Enligt denna rörelses program är skönhet ett oförtjänt privilegium, jämförbart med ärvd rikedom. För enligt dessa egalitärer ger skönhet fördelar i livet, även om den inte är ett resultat av prestationer eller bedrifter, utan ofta baseras på tur och gener.

Bland "wokerati" betraktas privilegier som förkastliga. Och alla som på något sätt har det bättre än de så kallade "underprivilegierade" klassificeras som privilegierade. Denna diskurs har till och med lett till att en sida om "Pretty Privilege" (skönhetsprivilegiet) har skapats på *Wikipedia*.

Den underliggande påståendet i denna berättelse är att något måste göras för att kompensera för effekterna av "oförtjänta" privilegier. De "privilegierade" måste drabbas av någon form av nackdel för att återställa rättvisan (dvs. mer jämlikhet). Miljardärer måste beskattas med orimligt höga skatter, helst till den grad att det inte finns några miljardärer kvar.

I mitt fiktiva verk *2075* måste alla kvinnor mellan 15 och 40 år genomgå årliga kroppsskanningar. Artificiell intelligens bedömer sedan dessa skanningar mot ett förutbestämt ideal av skönhet. De som uppnår en matchning på 95 procent eller högre betecknas som "Privileged Beauties" (PB).

"Rörelsen för optisk rättvisa" (MOJ) uppstår och, som alla extremistiska rörelser, dyker den först upp på universiteten. Det dröjer inte länge innan "Rättvisepartiet" inser potentialen i denna fråga och börjar utnyttja avundsjukan för att vinna röster. Justice Party lägger till krav på "optisk rättvisa" och utrotning av de "oförtjänta privilegierna" för de "alltför vackra" till sin politiska agenda. När Justice Party kommer till makten börjar partiet genomföra anti-PB-politik, med högre skatter, sänkta löner och lägre betyg på universitetet för PB-kvinnor.

Men det slutar inte där. Som vi vet från den verkliga historien radikaliserar rörelser som förespråkar jämlikhet snabbt och blir alltmer extrema. I min roman är det också vad som händer med "Rörelsen för optisk rättvisa" – de mest radikala medlemmarna tar kontrollen. De vill ta itu med problemets rot. Under Rättvisepartiets regim tvingas unga kvinnor som identifieras som "alltför vackra" vid 15 års ålder att genomgå en statligt föreskriven operation för att anpassa sina ansiktsdrag till samhällets genomsnitt. I enlighet med politisk korrekthet kallas denna praxis eufemistiskt för "optisk optimeringsterapi" och termen "tvångskirurgi" är förbjuden. Dessutom utsätts vackra kvinnor för sterilisering, eftersom man hävdar att de är mest benägna att föda överdrivet vackra barn.

Är allt detta bara ett resultat av författarens vilda fantasi? Jo, i februari, efter att jag hade skrivit klart boken, stötte jag på en artikel i en av Tysklands ledande dagstidningar (*Süddeutsche Zeitung*) med rubriken: "Klyftan mellan vackra och fula". Enligt artikeln tyder en växande mängd data om mänskligt beteende på "att det finns en enorm klyfta mellan de vackra och de mindre vackra. Och denna klyfta växer sig allt större." Detta påminner om de nästan dagliga rubrikerna som klagar över att "klyftan mellan rika och fattiga" påstås växa sig allt större.

Artikeln hävdar att "klyftan mellan det vackra och det mindre vackra" "smygande" flyttar från den digitala världen till den offlinevärlden. Diskriminering baserad på utseende är, enligt artikeln, den mest förbisedda formen av diskriminering.

Heather Widdows, professor i tillämpad etik vid University of Warwick, talade till och med inför det brittiska parlamentet om ämnet, där hon uppmanade regeringen att fokusera på att skapa rättvisa även inom detta område. Enligt den tyska tidningen skulle detta kunna markera "en historisk startpunkt för en framtida massrörelse mot lookism". För dem som inte är helt bekanta med woke-terminologin avser "lookism" fördomar eller diskriminering mot människor vars

utseende avviker från ”socialt etablerade normer”. Dessa normer omfattar en rad olika ideal för kropp och skönhet och stöder vanligtvis uppfattningen att en acceptabel kropp är vältränad, frisk och vacker.

Vad ska vi göra åt denna ”orättvisa”? Tja, tidningen skriver: ”Attraktiva individer åtnjuter förmånsbehandling i olika aspekter av livet. Kan denna fördom övervinnas med kroppspositivitet? Eller med operationer för alla?” Kanske gjorde jag ett misstag när jag spekulerade i att vi skulle behöva vänta till 2075 för att se avundsjuka mobiliseras mot de vackra. Det uppror som nyligen bröt ut över en annons med den amerikanska skådespelerskan Sydney Sweeney – följt av en debatt som drog in vicepresident J.D. Vance och till slut Trump själv – är en perfekt återspegling av dagens avundskultur. Ytligt sett handlade kontroversen om påstådd rasism, men i grunden handlade den om en vacker kvinna och hennes sexuella utstrålning. I den konservativa brittiska dagstidningen *The Daily Telegraph* skrev Caroline Downey att den politiskt korrekta vänstern helt enkelt vill att allt ska vara fult – och att det är därför de föraktar Sydney Sweeney.

Idén att utnyttja avund, en av mänsklighetens mest grundläggande känslor, för politiska ändamål är lockande – och den fortsätter att fungera, oavsett om den riktas mot rika eller vackra kvinnor.

Rainer Zitelmann är författare till [Myter om kapitalism](#)

◀◀ Jonas Frycklund: Kostnadsrullning på begravningsplatserna

Mats Fält: Revolutionens avfällingar >>

